

CATEGORIA GENULUI ÎN LIMBA ROMÂNĂ ȘI ÎN LIMBA ENGLEZĂ. STUDIU COMPARATIV

SIMONA REDEȘ

Acest articol prezintă aspectele definatorii ale acestei categorii gramaticale, aspecte surprinse însă în secțiuni separate, datorită diferențelor majore dintre modalitățile de marcare a genului în limba română în comparație cu cele din limba engleză.

Genul este categoria gramaticală a substantivelor redată prin forma pe care o iau acestea pentru a arăta diferența de sex, în cazul substantivelor animate, sau absența oricărui sex, în cazul substantivelor inanimate.

Se impune deci de la început o precizare importantă: categoria genului este fundamentală în gramatica limbii române, pe când în limba engleză genul este o categorie mai puțin importantă.

1. Clase de gen în limba română.

Genul este categoria gramaticală de care depinde modul de formare a pluralului, dar și declinarea. Substantivele sunt grupate în trei clase: substantive masculine, feminine și neutre. Genul unui substantiv este fix, fiecare clasă are flexiune proprie și la două dintre clase, masculinele și femininele, apare și o legătură între distincțiile semantice impuse de genul natural, adică de sex.

Există o strânsă relație între genul substantivului și acordul gramatical impus de determinanți (articole sau adjective), de substitute (pronume sau numerale) și de participiul unui verb la diateza pasivă atunci când substantivul respectiv are funcția sintactică de subiect.

Genul substantivului se recunoaște prin admiterea unuia dintre cele două contexte adjectivale, *acest – această*, la singular, și a unuia dintre contextele următoare, *acești – aceste*, la plural. Clasa substantivelor masculine admite formele *acest – acești*, clasa substantivelor feminine admite *această – aceste*, iar clasa neutrelor admite o combinație de forme *acest–aceste*.

m. sg. acest copac, copil, om;

m. pl. acești copaci, copii, oameni;

f. sg. această barcă, haină, carte;

f. pl. aceste bărci, haine, case;

n. sg. acest caiet, card, drum;

n. pl. aceste caiete, carduri, drumuri.

Substantivele animate prezintă o strânsă legătura între genul gramatical al substantivului și genul natural. Această opoziție apare nu numai la substantivele comune, ci și la cele proprii: *vecin/vecină, elev/elevă, Ion/Ioana, Gabriel/Gabriela etc.*

Dar există situații în care concordanța dintre genul gramatical și sex nu mai este respectată. Unele substantive precum *ministru* sau *ambasador* au și formă de feminine *ministră* și *ambasadoare* care însă sunt foarte rar folosite, preferându-se forma de masculin, iar pentru a reda ideea de feminin se pune înaintea substantivului un apelativ care marchează genul.

Doamna ministru a semnat acordul azi de dimineață.

În afara substantivelor care denumesc animate, genul gramatical nu are legătură cu diferențierea după sexe. Genul gramatical este justificat numai de terminație.

Criteriul terminației nu este decisiv în apartenența unui substantiv la un gen sau altul, deși există reguli stricte în această privință. Nimic din forma substantivului nu ne poate da indicii asupra genului. Singura regulă ce poate fi amintită este că niciun substantiv terminat în consoană nu este feminin, ci masculin sau neutru. Reciproca nu este însă valabilă. Un substantiv terminat în vocală poate fi masculin (*popă, tată, frate*) sau neutru (*nume, taxi, fotoliu*).

Aprecierea genului după înțeles este aproape imposibilă, deoarece numele de obiecte, de abstracte și de localități pot aparține în egală măsură la toate genurile. Totuși, se pot face câteva precizări, în unele cazuri. Astfel, majoritatea numelor inanimate sunt neutre (*pahar, dulap, frigider, afiș, obraz, impas, piept, ajutor, lac, dans, turneu* etc.), o mai mică parte sunt masculine (*cartof, perete, pom, pantof, dinte, idol, munte, castravete* etc.) iar câteva dintre ele, foarte puține, aparțin genului feminin (*pijama, țară, schemă, capcană, cafea, crimă, artă* etc.).

Tot în categoria substantivelor neutre se încadrează numele de jocuri și sporturi (*box, șah, fotbal*), precum și numele de vânturi (*austru, ciclon, crivăț*).

Numele literelor alfabetului și al cifrelor, numele lunilor anului, precum și numele notelor muzicale sunt toate de gen masculin (*a, b, c; trei, zece; aprilie, iunie; do, mi, sol* etc.).

Numele continentelor (*Europa, Asia, Africa*), numele zilelor săptămânii (*joi, sâmbătă, marți*), numele anotimpurilor (*iarnă, toamnă*) și numele fructelor (*pară, cireașă, caisă*) sunt întotdeauna de gen feminin. Excepțiile sunt *strugure, pepene* și *ananas*, care sunt masculine, și *măr* care este neutru.

În ceea ce privește numele de țări, cele terminate în *-a* sunt de genul feminin (*Italia, Grecia, Franța*), iar cele terminate în consoană sau în altă vocală sunt de genul masculin (*Irak, Iran, Peru, Congo*).

O altă observație pe care trebuie să o facem pentru a identifica și utiliza corect genul substantivelor legate de mărci de mașini este următoarea: substantivul mașină este de genul feminin, când mașina este numită după marca ei; genul diferă însă în funcție de terminația cuvântului care indică marca. Dacă cuvântul se termină în vocală, atunci marca e de genul feminin, pe când dacă se termină în consoană, marca este de genul masculin:

Și-a cumpărat o Dacia/o Toyota albă.

Și-a cumpărat un Ford/un Renault roșu.

Diferența de gen se face prin selectarea articolului de gen masculin sau feminin și prin acordul adjectivului.

Substantivele care desemnează animate al căror gen gramatical corespunde genului natural pot fi grupate după modul de exprimare a distincției semantice și gramaticale de gen în cuvinte care alcătuiesc perechi diferențiale ca gen (masculine și feminine) și substantive care au o singură formă de gen, corespunzătoare unor particularități semantice privitoare la sexul referentului. Prima categorie de substantive formează *substantivele mobile*, iar a doua categorie este cea a *substantivelor epicene*.

În acest sens precizăm că în limba română, ca și în limba engleză, de altfel, există substantive care nu au decât o singură formă, fie de masculin, fie de feminin. Cuvinte precum: *șarpe*, *jaguar*, *hipopotam*, *elefant*, *râs* și *rinocer* au doar formă de masculin. Dintre cele cu formă doar pentru feminin amintim: *lamă*, *pumă*, *antilopă*, *panteră*, *girafă*, *hienă* etc.

Anumite substantive din limba română, cu formă de feminin, desemnează, totuși, persoane de sex masculin: *ordonanță*, *santinelă*, *strajă*, *papă*. Dar există și nume masculine care desemnează fie o femeie, fie un bărbat: *ascendent*, *descendent*.

El/ Ea era singurul descendent în viață al familiei regale japoneze.

Alte exemple de substantive care au o singură formă de gen sunt cele care sunt exclusiv masculine și care desemnează persoane cu particularități asociate cu genul masculine (*bariton, bas, tenor*) sau ocupații și ranguri exclusiv bărbătești, cel puțin într-o anumită epocă: *amiral, cantor, marinar, pașă, voievod* etc. Pe de altă parte, există și substantive care au o formă unică pentru feminin și care desemnează persoane cu particularități asociate cu sexul feminine (*gravidă, lăuză, soprană*) sau cu ocupații predominant feminine (*moașă, casnică*), mai rar animate nonpersonale feminine (*cloșcă, matcă*) etc.

În GALR se amintește de o subclasă a substantivelor animate denumită *genul personal*. Această subclasă a fost delimitată pe baza opoziției [+uman]/[-uman] și este alcătuită din substantive comune și proprii de persoane de gen masculin sau feminin.

Substantivele care se pot încadra în clasa de „gen personal” marchează cazurile G și D prin articolul proclitic *lui* (*lui tanti, lui Gicu*), cazul vocativ este marcat prin desinențe specifice (*Gino, Ileano*), iar complementul direct este întotdeauna precedat de prepoziția *pe* (*pe unchi, pe Flavius, pe Georgiana*).

Aceste trăsături nu se manifestă întotdeauna la toate numele de persoană, comune sau proprii. Trăsăturile amintite mai sus depășesc clasa animatelor personale, ele fiind caracteristice și numelor proprii de animale (*lui Grivei, pe Lady, lui Lassy*).

2. Clase de gen în limba engleză.

Engleza veche avea trei genuri: masculin, feminin, neutru. Determinanții, adjectivele și pronumele coreferente se acordau cu substantivul în gen. Astfel, determinantul echivalent actualului *the* (și *that*) avea trei forme diferite pentru formele de singular ale diferitelor genuri:

se cyning („king“ – masculine) (regele)

seo lufu („love“ – feminine) (iubirea)

boet land („land“ – neuter) (teritoriul)

Apartenența la un gen sau altul nu era determinată în mod obligatoriu de sens. Astfel, *mere* („lake“) (lac) și *hām* („home“) (casă) sunt masculine, *miht* („might“) (putere) și *stow* („place“) (loc) sunt feminine, iar *land* („land“) (teritoriu) este neutru. Nici diferența de sex nu era relevantă: *wīf* („woman“, pl. „wife“) (femeie, soție) este neutru, pe când *wīfmann* („woman“) (femeie) este masculin.

Engleza actuală a eliminat diferențele gramaticale referitoare la gen și, în consecință, nu apare nici acordul după gen cu substantivul regent al determinanților sau al adjectivelor. Se poate vorbi însă despre un *gen natural*, atâta vreme cât anumite pronume care redau opozițiile de gen sunt selectate în acord cu genul substantivului sau al referinței. Aceste pronume sunt:

he, him, his, himself – pentru masculin,

she, her, hers, herself – pentru feminin,

who, whom, whoever, whomever – pentru pronume personal și pentru masculin, și pentru feminin,

it, its, itself, which – nonpersonal.

Aceste pronume nu indică faptul că un substantiv aparține unei clase morfologice de gen, ci doar diferența de sex.

Există perechi de substantive care fac diferența între masculin și feminin, dar ele nu sunt marcate gramatical:

father – mother (tată – mamă)

boy – girl (băiat – fată)

brother – sister (frate – soră)

men – woman (bărbat – femeie) etc.

În câteva perechi de cuvinte se identifică o marcă opozitivă de gen, dar numărul lor nu este în măsură să impună o clasă de gen:

actor – actress (actor – actriță)
god – goddess (zeu – zeiță)
emperor – empress (împărat – împărăteasă)
host – hostess (gazdă – gazdă) etc.

Aceasta cu atât mai mult cu cât există substantive care implică ambele sexe, în funcție de context: *actor* (actor), *waiter* (chelner) etc.⁹

Din punctul de vedere al apartenenței la una dintre cele trei clase de gen, substantivele se clasifică în: *nume de persoane*, *nume de animale* și *nume de obiecte*.

2.1. Genul substantivelor nume de persoane¹.

În cazul numelor de persoane, genul gramatical corespunde în totalitate sexului persoanei respective, astfel, substantivele care denumesc persoane de sex bărbătesc aparțin genului masculin (***man*** (*bărbat*), ***brother*** (*frate*)), iar substantivele care denumesc persoane de sex feminine sunt de genul feminin (***sister*** (*soră*), ***woman*** (*femeie*)).

Substantive ca ***baby***, ***infant*** și ***child*** (bebeluș, sugar, copil) aparțin genului neutru într-un context cu sens peiorativ sau într-o exprimare neutră din punct de vedere afectiv, iar unele substantive nume de persoane aparțin *genului comun* (***assistant*** (*asistent*), ***attendant*** (*participant*), ***driver*** (*șofer*)). Ele capătă un alt gen într-un context bine stabilit unde elemente precum pronume sau adjective pronominale cu forme diferite după gen indică acest lucru.

¹ Gramaticile actuale ale limbii engleze nu mai recunosc categoria genului ca o categorie aparte, deoarece nu există mărci gramaticale specifice pentru a se realiza pe baza lor clase de genuri distincte. Cei care vorbesc de gen în engleză au o abordare semantică și, mai mult sau mai puțin evident, când folosesc noțiunea „gen“ se referă la opoziție de sex masculin/feminin. Cu acest înțeles vom folosi și noi în cuprinsul lucrării termenul *gen*.

La substantivele nume de persoane, categoria genului poate fi marcată lexical, morfologic sau identificată cu ajutorul unor cuvinte din context care exprimă genul.

Din punct de vedere lexical, opoziția de gen este marcată prin întrebuințarea unor cuvinte diferite pentru genul masculin și pentru genul feminin: **boy** (băiat) / **girl** (fată), **man** (bărbat) / **woman** (femeie), **earl** (conte) / **countess** (contesă), **gentleman** (domn) / **lady** (doamnă), **king** (rege) / **queen** (regină) etc.

În limba engleză există foarte multe cuvinte compuse cu *-man* sau *-woman* care denotă opoziția masculin – feminin: **policeman** – **policewoman** (polițist – polițistă), **chairman** – **chairwoman** (președinte – președintă de ședință), **businessman** – **businesswoman** (om – femeie de afaceri).

În exprimarea curentă, în special în cea americană, datorită mișcărilor feministe care au luptat pentru nediscriminare pe baza apartenenței la unul sau altul dintre sexe, se manifestă tendința de eliminare a mărcilor de gen la numele de profesii în scopul evitării „dominației” unuia dintre genuri sau a diferențierii pe genuri (sexe). Astfel, în locul variantelor tradiționale se folosesc următoarele forme: **actor** pentru **actor/actress**, **mail carrier** pentru **postman**, **fire fighter** pentru **fireman**, **police officer** pentru **policeman/policewoman**.

Există însă și cuvinte compuse atât cu *-man* cât și cu *-woman* care nu au formă pentru celălalt gen. Astfel, conform *Longman Dictionary of English* au doar formă de feminin următoarele substantive: **beggarwoman** (cerșetoare), **slavewoman** (sclavă), **ghostwoman** (fantomă), **sweeperwoman** (măturătoare) și **needlewoman** (cea care coase), în timp ce următoarele cuvinte au formă doar pentru masculin: **airman** (aviator), **barman** (barman), **boatman** (barcagiu), **cabman** (taximetrist), **coalman** (miner) și **craftsman** (artizan).

Pe lângă aceste cuvinte care au forme diferite pentru fiecare dintre cele două genuri, există cuvinte care aparțin genului comun și care denumesc noțiunea respectivă, în sensul abstract, fără a fi asociată cu niciun context din care să ne dăm seama de sexul persoanei respective: **father** (tată)/ **mother** (mamă)/ **parent** (părinte), **boy** (băiat)/**girl** (fată)/**child** (copil) etc.

Unele cuvinte din limba engleză marchează genul morfologic prin adăugarea unui sufix la forma de masculin existând sau modificări de ortografie. Nu apar modificări ortografice atunci când folosim sufixul *-ess* pentru marcarea opoziției masculin–feminin a următoarelor cuvinte: **god** (zeu) – **goddess** (zeiță), **actor** (actor) – **actress** (actriță), **ambassador** (ambasador) – **ambadress** (ambasadoare), **heir** (moștenitor) – **heiress** (moștenitoare) sau **host** (gazdă) – **hostess** (gazdă).

Există însă și unele substantive la care odată cu adăugarea sufixului *-ess* apar și diverse alternanțe vocalice sau consonantice: **duke** (duce) – **duchess** (ducesă), **master** (stăpân) – **mistress** (stăpână), **murderer** (criminal) – **murderess** (criminală).

Un alt sufix folosit pentru formarea femininului unor substantive este *-ine*: **hero** (erou)–**heroine** (eroină).

Sufixele *-ette* și *-ix* sunt alte două modalități de realizare a formei de feminin; ele sunt folosite însă destul de rar: **usher** (plasator) – **usherette** (plasatoare), **executor** (executor) – **executrix** (executoare).

Dar, în cazul următoarelor două sufixe, *-er* și *-groom*, situația este exact inversă. Se pornește de la forma de feminin la sfârșitul căreia se adaugă sufixul pentru a exprima opoziția cu genul masculin: **widow** (văduvă) – **widower** (văduv), **bride** (mireasă) – **bridegroom** (mire).

Numeroase substantive nume de persoane au o singură formă atât pentru masculin, cât și pentru feminin. Ele aparțin genului comun: **artist** (artist(ă)), **cousin** (verișor/verișoară),

doctor (doctor/doctoriță), **friend** (prieten/ă), **neighbour** (vecin/ă), **professor** (profesor/ profesoară), **student** (student/ă) etc. Apartenența lor la genul masculin sau feminin se precizează în context:

a) cu ajutorul pronumelor

The teacher asked the pupil a few more questions, as she wanted to give him extra credit.

(Profesoara i-a mai pus elevului câteva întrebări deoarece vroia să-i acorde punctaj suplimentar.)

b) cu ajutorul unor cuvinte la care genul este marcat lexical, ca: **boy** (băiat), **girl** (fată), **male** (mascul), **female** (femelă), **man** (bărbat) sau **woman** (femeie): **boyfriend** (iubit), **girlfriend** (prietenă), **male student** (student)–**female student** (studentă), **policeman** (polițist)–**policewoman** (polițistă).

c) cu ajutorul unor adjective caracteristice doar unui singur sex:

My neighbour has been pregnant for 3 months.

(Vecina mea e gravidă de trei luni.)

2.2. Genul substantivelor nume de animale.

În general, genul substantivelor nume de animale este stabilit în limba engleză în funcție de mărimea animalului. Animalele mai mari sunt considerate a fi de gen masculin și se înlocuiesc cu pronumele personal *he*, în timp ce animalele mici sunt considerate a fi de gen neutru și se înlocuiesc cu pronumele personal *it*.

The horse was rather restive at first but he soon became manageable.

(Calul a fost cam nervos la început, dar în scurt timp a putut fi stăpânit.)

Marca genului la numele de animale mari se realizează lexical sau morfologic. Din punct de vedere lexical, limba engleză are un termen generic care se încadrează în genul comun și există forme diferite pentru fiecare dintre cele două

sexe ale animalului respectiv: **horse** (cal), **stallion** (armăsar), **mare** (iapă); **ox** (vită), **bull** (taur), **cow** (vacă) etc.

The mare whinned when she saw her master.

(Iapa a nechezat când și-a văzut stăpânul.)

The stag broke his leg while jumping over the log.

(Cerbul și-a rupt piciorul sărind peste buturugă.)

Din punct de vedere morfologic, substantivele feminine se formează, ca și în cazul numelor de persoane, prin adăugarea sufixului **-ess**: **lion** (leu)–**lioness** (leoaică), **tiger** (tigru)–**tigress** (tigroaică).

Numele de animale mici sunt considerate ca având gen neutru și se pot înlocui cu pronumele personal *it*:

I saw a frog by the lake, it was very big and ugly.

(Am văzut o broască lângă lac, era foarte mare și foarte urâtă.)

În unele cazuri însă se pot indica diferențele de sex prin cuvinte diferite sau cu ajutorul unor cuvinte marcă a genului:

– cuvinte diferite pentru fiecare gen: **cock** (cocoș) **hen** (găină) **dog** (câine) **bitch** (cățea) **dake** (rățoi) **duck** (rață)

– cu ajutorul unor cuvinte marcă a genului: **he goat** (țap)/**she goat** (capră), **tom cat** (motan)/**tabby cat** (pisică), **male frog** (broscoi)/**female frog** (broască), **he bear** (urs)/**she bear** (ursoaică) **jack ass** (măgar)/**penny ass** (măgăriță) etc.

2.3. Genul substantivelor nume de obiecte.

Toate numele de obiecte sunt în limba engleză de genul neutru și se înlocuiesc cu pronumele personal *it*.

The grass is too long, you should mow it.

(Iarba este prea mare, ar trebui să o tunzi.)

Unele dintre aceste substantive nume de obiecte, care în vorbirea curentă au genul neutru, după cum afirmam anterior, pot fi personificate în operele literare sau în cadrul unui

discurs, astfel că ele își schimbă genul devenind fie substantive cu gen feminin, fie substantive cu gen masculin. Astfel, următoarele subclase de substantive nume de obiecte sau denumiri abstracte își schimbă genul atunci când sunt personificate:

a) substantive neutre care devin masculine:

- pasiuni intense și acțiuni violente: **fear** (*frică*), **terror** (*groază*), **murder** (*crimă*);
- anotimpuri: **winter** (*iarnă*), **autumn** (*toamnă*);
- fenomene naturale puternice: **thunder** (*tunet*), **gale** (*vijelie*), **ocean** (*ocean*), **planet** (*planetă*);
- fluvii: **the Amazon** (*Amazon*), **the Danube** (*Dunărea*);
- munții: **the Alps** (*Alpii*), **the Carpathians** (*Carpații*).

b) substantive neutre care devin feminine:

- trăsături negative de caracter: **jealousy** (*gelozie*), **revenge** (*răzbunarea*), **ambition** (*ambție*);
- noțiuni abstracte: **nature** (*natură*), **science** (*știință*), **fortune** (*noroc*);
- caracteristici feminine, sentimente pozitive: **fertility** (*fertilitate*), **hope** (*speranță*), **beauty** (*frumusețe*), **devotion** (*devotament*);
- unități teritorial-administrative față de care există un anumit atașament: **country** (*țară*), **Scotland** (*Scoția*), **Paris**;
- nume ale unor universități: **Oxford University** (*Universitatea Oxford*), **Harvard University** (*Universitatea Harvard*);
- nume de artă și științe: **dance** (*dans*), **painting** (*pictură*), **chemistry** (*chimie*);
- nume de mijloace de transport și dispozitive mecanice: **subway**, (*metrou*), **airplane** (*avion*), **engine** (*motor*), **coach** (*autocar*).

*The **fear** made me lock the gate.*

(Frica m-a făcut să încui poarta)

*The weather forecast predicted a violent **thunderstorm** for tomorrow.*

(Timpul probabil a preconizat o furtună violentă pentru ziua de mâine.)

*The **summer** has always been my favourite season.*

(Vara a fost mereu sezonul meu preferat.)

*We don't have enough **ambition** to win the car race.*

(Noi nu avem destulă ambiție pentru a câștiga cursa de mașini.)

*The **fortune** teller didn't mention the accident. (Prezicătorul nu a pomenit nimic despre accident.)*

*The **subway** to the eastside of the city is always crowded in the evening.*

(Metroul înspre partea de est a orașului este întotdeauna aglomerat seara.)

***Chemistry** is much harder for me than **physics**.*

(Chimia este mult mai grea pentru mine decât fizica.)

Concluzii.

Am arătat de fiecare dată modul în care engleza a pierdut capacitatea de a grupa substantivele în clase după gen. Gramaticile moderne, luând în considerare lipsa indicilor morfologici de gen, care existau în engleza veche, nu mai disting genul printre categoriile gramaticale ale englezei actuale.

Gramaticile actuale ale limbii engleze disting genurile analitic, prin determinanți ori lexical (prin compunere sau derivare) și prin opoziția semantică [+Animat]/[-Animat], din care perspectivă se conturează patru „genuri”: masculin (pentru ființe de sex masculin), feminin (pentru ființe de sex feminin), neutru (pentru tot ce nu implică ideea de sex natural) și comun (pentru ambele sexe, dar în situația în care sunt privite în general, fără intenția de precizare a sexului).

Bibliografie selectivă

- Avram, Mioara, *Gramatica pentru toți*, București, Editura Academiei, 1986.
- Bantaș, Andrei, *English for Advanced Students*, Iași, Institutul European, 1993.
- Biber, D., S. Johanson, G. Leech, S. Conrad, E. Finegan, *Longman Grammar of Spoken and Written English*, Londra, Editura Longman, 1999.
- Chiriacescu, Adriana, *The Noun and Determiners*, București, Editura Teora, 2003.
- Dubois, Jean, *Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage*, Paris, Editura Larousse, 1965.
- Gramatica limbii române*. Vol. I: *Cuvântul*, București, Editura Academiei Române.
- Iordan, Iorgu, *Limba română contemporană*, ed. a II-a, Editura Ministerului Învățământului, București, 1956, p. 272.
- Levițchi, Leon, *Gramatica limbii engleze*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1971.
- Pușcariu, Sextil, *Limba română*, București, Editura Minerva, 1976.

THE CATEGORY OF GENDER IN ROMANIAN AND ENGLISH. COMPARATIVE STUDY.

Abstract

The paper tries to be a brief comparative approach of the gender mark for the nouns in Romanian and in English. As we all know, the grammatical category of gender is a fundamental one for the nominal flexion in Romanian while in English it is not of great importance. This paper is not intended to be an exhaustive analysis of this matter, the gender mark of Romanian and English nouns, but the basis of our future research paper.